ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΟΥ
Ph. D. εἰς τὴν Γλωσσολογίαν τοῦ Παν/μίου
τῆς Πολιτείας Indiana τῶν Η. Π. Α.

ΥΠΑΡΧΕΙ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΣΥΝΑΙΡΕΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΗΜΟΤΙΚΗΝ;

Παρ' ὅλον ὅτι ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς διετύπωσε τὴν γνωστὴν ἄποψιν ὅτι «ὅποιος χωρὶς τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας ἐπιχειρεῖ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν νέαν ἑλληνικὴν ἢ ἀπατᾶται ἢ ἀπατᾷ», ἡ πεῖρα ἔχει διδάξει τοὺς συστηματικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς ἀσχολουμένους μὲ τὴν γλῶσσαν ὅτι μερικὰ τοὐλάχιστον φαινόμενα τῆς δημοτικῆς [1] δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἑρμηνευθοῦν μὲ βάσιν τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν. Ἐνίοτε μάλιστα συμβαίνει ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ νὰ παραπλανᾷ τοὺς μελετητὰς καὶ νὰ μὴ τοὺς ἀφήνῃ νὰ διακρίνουν τὴν ὀρθὴν ἑρμηνείαν, ἡ ὁποία πρέπει νὰ δοθῇ εἰς ὡρισμένα γραμματικὰ φαινόμενα τῆς δημοτικῆς. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ γραμματικὴ μιᾶς οἱασδήποτε γλώσσης εἶναι ἓν σύστημα νόμων ἢ κανόνων [2]. Ἡ γραμματικὴ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς [3] δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιέχῃ τοὺς ἰδίους νόμους μὲ τὴν γραμματικὴν τῆς δημοτικῆς, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔχουν ἤδη παύσει νὰ λειτουργοῦν ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς γραμματικοὺς νόμους τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔχουν ἀναπτυχθῆ πολλοὶ νέοι γραμματικοὶ νόμοι τῆς δημοτικῆς, τελείως ἀνύπαρκτοι εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν. Σκοπὸς τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἐξετάζει ἐὰν ὑπάρχῃ τὸ φαινόμενον τῆς συναιρέσεως εἰς τὴν δημοτικήν, εἶναι νὰ δείξῃ ὅτι ἡ ἐξέτασις ὡρισμένων φαινομένων τῆς νεοελληνικῆς δὲν πρέπει νὰ γίνεται μὲ βάσιν τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν, διότι ὁδηγούμεθα ἐνίοτε εἰς ἐσφαλμένας ἑρμηνείας.

Ἂς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ φαινομένου τῆς συναιρέσεως. Διὰ τὸ φαινόμενον αὐτὸ ὁ Ἀχιλλεὺς Τζάρτζανος δίδει τὸν ἑξῆς ὁρισμόν [4]: «Συναίρεσις λέγεται ἡ συγχώνευσις ἐντὸς μιᾶς λέξεως δύο ἐπαλλήλων φωνηέντων ἢ φωνήεντος καὶ διφθόγγου εἰς ἓν μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγον: (Ἀθηνάα) Ἀθηνᾶ, (νόος) νοῦς, (ἀγαπάει) ἀγαπᾷ». Ὁ Ἰωάννης Σταματάκος γράφει τὰ ἀκόλουθα [5]: «Καλοῦμεν συναίρεσιν τὴν συγχώνευσιν δύο ἀλλεπαλλήλων φωνηέντων ἢ φωνήεντος καὶ διφθόγγου εἰς ἓν μακρὸν φωνῆεν ἢ εἰς μίαν δίφθογγον: γένεα-γένη, γένεος-γένους». Δὲν χρειάζεται νὰ ἀναφερθῶμεν εἰς ἄλλας γραμματικάς, διότι ὅλαι αἱ γραμματικαὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, αἵτινες ἔχουν

---

1. Ἡ δημοτικὴ ἀποτελεῖ ἀκόμη «παρθένον ἔδαφος» διὰ τοὺς ἐρευνητάς.

2. Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι οἱ γραμματικοὶ νόμοι ἑκάστης γλώσσης εἶναι πεπερασμένοι τὸν ἀριθμόν. Ἐὰν οἱ γραμματικοὶ νόμοι ἦσαν ἄπειροι, τότε ἡ ἐκμάθησις καὶ ἡ κατάκτησις τῆς γλώσσης θὰ ἦτο ἀδύνατος.

3. Πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ περιγραφή, ἀνάλυσις καὶ ἑρμηνεία τῶν νεκρῶν λεγομένων γλωσσῶν, ὅπως εἶναι ἡ ἀρχαία ἑλληνική, εἶναι δυσχερεστέρα ἀπὸ τὴν περιγραφήν, ἀνάλυσιν καὶ ἑρμηνείαν τῶν ζωντανῶν γλωσσῶν, διότι διὰ τὰς νεκρὰς γλώσσας δὲν ὑπάρχουν πλέον ἰθαγενεῖς ὁμιληταὶ (Native Speakers) διὰ νὰ ἐλεγχθοῦν τὰ γλωσσικὰ δεδομένα.

4. Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης, ΟΕΔΒ, Ἀθῆναι, 1974, σ. 15.

5. Ἱστορικὴ Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, τόμ. πρῶτος, Ἀθῆναι, 1949, σ. 37.

γραφῆ καὶ ἀπὸ Ἕλληνας καὶ ἀπὸ ξένους, ὁρίζουν τὸ φαινόμενον τῆς συναιρέσεως[6] κατὰ παρόμοιον τρόπον.

Ἀπὸ τὸν γενικῶς παραδεκτὸν αὐτὸν ὁρισμὸν τῆς συναιρέσεως εἶναι σαφὲς ὅτι τὰ κυριώτερα σημεῖα τῆς γραμματικῆς αὐτῆς λειτουργίας[7] εἶναι τὰ ἑξῆς: α') Γίνεται συγχώνευσις δύο φωνηέντων, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται τὸ ἓν πλησίον τοῦ ἄλλου, ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς λέξεως, καὶ β') τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς συγχωνεύσεως εἶναι ἡ δημιουργία ἑνὸς μακροῦ φωνήεντος[8]. Πρέπει νὰ τονισθῇ ἐδῶ ὅτι ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ εἶχεν ὄχι μόνον βραχέα, ἀλλὰ καὶ μακρὰ φωνήεντα τόσον εἰς τὴν φωνολογικὴν ὅσον καὶ εἰς τὴν φωνητικὴν ἀπεικόνισιν τῶν λέξεων[9], ἕκαστον δὲ μακρὸν φωνῆεν ἰσοδυνάμει, κατὰ τὴν πιθανωτέραν ἄποψιν, μὲ δύο βραχέα, ὅπως ᾱ = **αα**, ῑ = **ιι**, **ω** = **οο**, κ.ο.κ. Κατὰ τοὺς πρώτους, ὅμως, αἰῶνας μετὰ Χριστὸν εἶχε συντελεσθῇ ἡ ἐξαφάνισις τῆς προσωδίας καὶ εἶχεν ἐπέλθει ἐξίσωσις τῶν μακρῶν καὶ τῶν βραχέων φωνηέντων. Ὁ Γ. Ἀναγνωστόπουλος γράφει τὰ κάτωθι σχετικά[10]: «Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ ἀρχαῖος τονισμὸς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἦτο μουσικός. Εἰς τοῦτον ὀφείλεται τὸ ὅτι τὰ φωνήενα αὐτῆς δὲν ὑπέκειντο εἰς τὰς μεγάλας καὶ βιαίας ἀλλοιώσεις καὶ συγκοπάς, αἵτινες παρατηροῦνται εἰς τὰς γλώσσας, ἐν αἷς ἐπικρατεῖ ὁ ἐντατικὸς λεγόμενος ἢ δυναμικὸς τονισμός, ὡς ἐν τῇ Λατινικῇ, τοῖς συγχρόνοις βορειοελληνικοῖς ἰδιώμασι, κ. λ. Ἀλλὰ ἤδη κατὰ τοὺς τελευταίους π. Χ. αἰῶνας ἀρχίζει νὰ διαφαίνηται βαθμιαία τις ἐξαλλοίωσις τοῦ προτέρου τονισμοῦ, συντελεσθεῖσα κατὰ τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας. Ἄμεσον ἐπακολούθημα ταύτης ἦτο ἡ ἐξίσωσις τῶν μακρῶν καὶ τῶν βραχέων καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἐξάλειψις τῆς διαφορᾶς ὀξείας καὶ περισπωμένης. Βραδύτερον ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀλλοιώσεως ταύτης καθίσταται ὁλονὲν μεγαλυτέρα εἴς τε τὴν ῥυθμικὴν καὶ τὴν νεωτέραν φωνητικήν». Μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς προσωδίας δὲν ὑπάρχει διάκρισις μεταξὺ μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων[11]. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἔχει ἄμεσον σχέσιν μὲ τὸ δεύτερον καὶ κρισιμώτερον διὰ τὸ θέμα μας σημεῖον τοῦ ὁρισμοῦ τῆς συναιρέσεως. Ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχουν πλέον μακρὰ φωνήεντα εἰς τὴν γλῶσσαν μας, ὁ ἀνωτέρω ὁρισμὸς τοῦ φαινομένου τῆς συναιρέσεως, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ περὶ δημιουργίας μακροῦ φωνήεντος, δὲν δύναται νὰ ἰσχύῃ διὰ τὴν νεοελληνικήν μας γλῶσσαν.

Ἂς λάβωμεν μερικὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴν δημοτικήν, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι

---

6. Μερικὰ ἀκόμη παραδείγματα συναιρέσεως ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν: μνάα-μνᾶ, τίμαε-τίμα, τιμάητε-τιμᾶτε, τιμάων-τιμῶν, ποιέεις-ποιεῖς, πόλεες-πόλεις, δούλοε-δούλου, δουλόεις-δουλοῖς, ζήω-ζῶ, συκέα-συκῆ, τιμάοιμι-τιμῷμι, τιμάειν-τιμᾶν, ἐποίεον-ἐποίουν, κ.ἄ.

7. Ἡ συναίρεσις εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν εἶναι εἷς ἐκ τῶν τρόπων πρὸς ἀποφυγὴν τῆς χασμωδίας.

8. Διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ θέματός μας, περιοριζόμεθα εἰς τὰ φωνήεντα καὶ παραλείπομεν τὰς διφθόγγους.

9. Ἡ μετασχηματικὴ γραμματικὴ ἀναγνωρίζει δύο μόνον ἐπίπεδα φωνολογικῆς ἀναλύσεως, τὴν φωνολογικὴν καὶ τὴν φωνητικὴν ἀπεικόνισιν τῶν γλωσσικῶν στοιχείων. Ἡ φωνητικὴ ἀπεικόνισις τῶν λέξεων παράγεται ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχον φωνολογικὴν ἀπεικόνισιν αὐτῶν μὲ τὴν λειτουργίαν τῶν σχετικῶν φωνολογικῶν νόμων.

10. Σύντομος Ἱστορία τῶν Ἑλληνικῶν Διαλέκτων, ἐν Ἀθήναις, 1924, σ. 123.

11. Δὲν ὑπάρχουν μακρὰ φωνήεντα εἰς τὴν δημοτικήν.

ὀλίγοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι νομίζουν ὅτι ἔχομεν τὸ φαινόμενον τῆς συναιρέσεως[12]:

akúun — akún , krúun — krún
zóo — zó , xrisoxóos — xrisoxós
kéete — kéte , kléete — kléte , κ. ἄ.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα εἶναι ὀφθαλμοφανὲς ὅτι ἐκ τῶν δύο ὁμοίων φωνηέντων, ἅτινα εὑρίσκονται τὸ ἓν πλησίον τοῦ ἄλλου καὶ ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς λέξεως, ἀποβάλλεται τὸ ἕν, τὸ ἄτονον. Δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν τὸ φαινόμενον τοῦτο ἁπλοποίησιν τῶν ὁμοίων φωνηέντων καὶ νὰ γράψωμεν τὸν ἀκόλουθον ἁπλοῦν φωνολογικὸν νόμον[13]:

1. $V_1V_2 \rightarrow V_1$, ἐὰν $V_1 = V_2$ (ἔνθα V = φωνῆεν).

Συνεπῶς, δὲν πρόκειται ἐδῶ περὶ συγχωνεύσεως τῶν δύο γειτονικῶν φωνηέντων καὶ περὶ δημιουργίας μακροῦ φωνήεντος, ἀλλὰ περὶ ἀποβολῆς τοῦ ἀτόνου φωνήεντος ἐκ τῶν δύο ὁμοίων γειτονικῶν Εὐκόλως δύναται νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸν ἀπὸ κάθε ὁμιλητὴν τῆς δημοτικῆς ὅτι τὸ φωνῆεν, τὸ ὁποῖον ἀπομένει μετὰ τὴν ἁπλοποίησιν, εἰς οὐδὲν διαφέρει ἀπὸ τὸ τονιζόμενον φωνῆεν τῶν ἐκτενεστέρων τύπων τῶν σχετικῶν λέξεων πρὸ τῆς ἁπλοποιήσεως.

Ἂς λάβωμεν τώρα ἄλλα παραδείγματα, εἰς τὰ ὁποῖα τὰ παρακείμενα φωνήεντα δὲν εἶναι τὰ αὐτά:

Θεόδoros — Θόδoros , θeoró — θoró
xreostó — xrostó , aγapáete — aγapáte
dekaeftá — dekaftà , dekaéksi — dekáksi
paraéjine — parájine , Manuáli — Manáli
kaloakúo — kalakúo , zóa — zá
kaloeksetázo — kaloksetázo , kaloérxete — kalórxete
Ioánis — Jánis , trójete — tróete — tróte[14]
paraípjes — parápjes , oγdoída — oγdóda
Nikólaos — Nikólas , Fevruários — Fevráris[15], κ. ἄ.

Εἶναι σαφὲς ὅτι εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα δὲν ἔχομεν τὸ φαινόμενον τῆς συναιρέσεως, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον τῆς ἀποβολῆς τοῦ ἀσθενεστέρου ἐκ τῶν δύο γειτονικῶν φωνηέντων. Περὶ τῆς ἰσχύος τῶν φωνηέντων, ὁ Γ. Ν. Χατζιδάκις γρά-

---

12. Τὰ παραδείγματα ἐκ τῆς δημοτικῆς ἔχουν γραφῆ φωνητικῶς.

13. Μετὰ τὴν ἁπλοποίησιν αὐτὴν τῶν ὁμοίων γειτονικῶν φωνηέντων γίνεται λόγος εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο περὶ ἀποβολῆς τοῦ ἀσθενεστέρου ἐκ τῶν δύο γειτνιαζόντων φωνηέντων. Τὴν ἀποβολὴν αὐτὴν τοῦ ἀσθενεστέρου ἐκ τῶν δύο γειτονικῶν φωνηέντων δυνάμεθα νὰ περιλάβωμεν εἰς τὸν φωνολογικὸν νόμον (1), ἐὰν εἴπωμεν ὅτι παραμένει (δὲν ἀποβάλλεται) τὸ V_1 εἰς τὰς ἀκολούθους περιπτώσεις: α') Ὅταν $V_1 = V_2$, καὶ β') ὅταν ἡ ἰσχὺς τοῦ V_1 εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ἰσχύος τοῦ V_2. Εἰς τὰς ἄλλας περιπτώσεις (καὶ συγκεκριμένως ὅταν ἡ ἰσχὺς τοῦ V_2 εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ἰσχύος τοῦ V_1) παραμένει (δὲν ἀποβάλλεται) τὸ V_2. Συνεπῶς, ὁ νόμος (1) ἀποτελεῖ μερικωτέραν περίπτωσιν ἑνὸς γενικωτέρου νόμου, ὁ πλήρης τύπος τοῦ ὁποίου δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ εἰς τὸ παρὸν ἄρθρον.

14. Εἰς τὸ παράδειγμα αὐτὸ ἀποβάλλεται κατ' αὐτὰς τὸ j, διότι εὑρίσκεται μεταξὺ φωνηέντων καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐκ τῶν ἐρχομένων εἰς ἐπαφὴν *ó* καὶ *e* ἐκκρούεται τὸ ἀσθενέστερον.

15. Καὶ κατόπιν Fleváris.

φει τὰ ἑξῆς[16]: «Τὸ **α** εἶναι ἰσχυρότερον πάντων τῶν ἄλλων φωνηέντων, ἅτε διὰ μεγαλυτέρου ἀνοίγματος τοῦ στόματος σχηματιζόμενον· μετὰ τοῦτο ἔρχετο τὸ **ο**, ὃ σχηματιζόμενον δι' ἐλάσσονος ἀνοίγματος εἶναι ἀσθενέστερον τοῦ **α**, ἰσχυρότερον δὲ τῶν λοιπῶν· κατόπιν τὸ **u**, ἔπειτα τὸ **e** καὶ τέλος τὸ **i**, πάντοτε κατὰ λόγον τοῦ ἀνοίγματος τοῦ σχηματιζομένου ἐν τῷ στόματι πρὸς ἐκφώνησιν ἑκάστου τῶν φωνηέντων τῆς ἡμετέρας γλώσσης· ἤτοι ἔχομεν a > o > u > e > i». Τὸ ὅτι τὸ **a** ὑπερισχύει εἰς τὰς διαφόρους συγκρούσεις του μὲ τὰ ἄλλα φωνήεντα φαίνεται ὄχι μόνον εἰς τὰ πάθη τῶν φωνηέντων ἐντὸς λέξεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν συνεκφορὰν δύο λέξεων, ὅπως to álογο — t' álογο, tu álογu — t' álογu, θa évlepes — θá 'vlepes, ta íδes — tá 'δes, óti akús — ót' akús, na uzáro — na 'záro, θa éxo — θá 'xo, ta éleγa — tá 'leγa, κ. ἄ.[17]. Τὸ ἀμέσως ἑπόμενον ὡς πρὸς τὴν ἰσχὺν φωνῆεν **ο** ὑπερισχύει τῶν φωνηέντων **u**, **e**[18] καὶ **i** ὄχι μόνον ἐντὸς λέξεως, ὅπως akúo — akó, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν συνεκφορὰν δύο λέξεων, ὅπως su orkístika — s' orkístika, mu ormínepses to pedì — m' ormínepses to pedí, κ. ἄ. Μὲ τὴν σειράν του τὸ **u** ἐκκρούει τὸ **e** καὶ **i**, ὅπως tu éleγa — tú 'leγa, tu éfera — tú 'fera, mu ékane — mú 'kane, tu ípa — tú 'pa[19], κ. ἄ. Τέλος τὸ φωνῆεν **e** ἐκβάλλει τὸ **i**, ὅπως φαίνεται εἰς τὰ παραδείγματα lípi ekínos — líp' ekínos, lípi énas — líp' énas, kléis-kléjs-klés, κ. ἄ. Συνεπῶς, τὸ ἰσχυρότερον φωνῆεν ἐκκρούει τὸ ἀσθενέστερον εἴτε ἡ συνάντησις τῶν φωνηέντων λαμβάνει χώραν ἐντὸς λέξεως εἴτε κατὰ τὴν συνεκφορὰν δύο λέξεων. Οὐδείς, λοιπόν, λόγος δύναται νὰ γίνῃ καὶ ἐδῶ περὶ συναιρέσεως.

Ὑπάρχουν ὅμως περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν ἰσχύει ὁ ἀνωτέρω κανὼν ὅτι τὸ ἰσχυρότερον φωνῆεν ἐκβάλλει τὸ ἀσθενέστερον[20]. Θὰ ἀναφερθῶμεν ἐδῶ εἰς μίαν μόνον χαρακτηριστικὴν περίπτωσιν καὶ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ τὴν αἰτιολογήσωμεν. Εἶναι ἡ περίπτωσις τοῦ πρώτου ἑνικοῦ προσώπου τοῦ ἐνεστῶτος τῶν

---

16. «Φωνητικά», Ἀθηνᾶ, 24 (1912), σ. 15. Περὶ τῆς σχετικῆς ἰσχύος τῶν φωνηέντων, ἰδὲ καὶ Γ. Ν. Χατζιδάκι, Μεσαιωνικὰ καὶ Νέα Ἑλληνικά, τόμος Α', ἐν Ἀθήναις, 1905, σ. 211. Ἐπίσης, Γ. Παγκάλου, Περὶ τοῦ Γλωσσικοῦ Ἰδιώματος τῆς Κρήτης, τόμος πρῶτος, ἐν Ἀθήναις, 1955, σ. 169.— Ὡσαύτως, James Foley, «Reply to Cohen», Papers from the Eighth Regional Meeting: Chicago Linguistic Society, edited by Paul Peranteau et al., Chicago, 1972, σ. 458 κἑξ.

17. Ὑπάρχουν, ὅμως, μερικαὶ περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἀσθενέστερα φωνήεντα ἐκκρούουν ἰσχυρότερα. Ὁ Νικ. Ἀνδριώτης εἰς τὸ ἔργον του Τὸ Ἰδίωμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας (Ἐκδόσεις τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, Ἀθήνα, 1961, σ. 36) γράφει τὰ ἑξῆς σχετικά: «Στὸ σύμπλεγμα πάλι *eo* τὸ *o* ἀποσιωπήθηκε ἀπὸ βαθμιαία ἐξασθένηση, ἰδίως ὅταν ἦταν ἐπίτονο, ὁπότε τὸ βάρος τοῦ τόνου τῆς λέξης ἔπεφτε ὁλόκληρο στὸ προηγούμενο *e*, καὶ ὁπότε τὸ *e* εἶχε τὴ δύναμη νὰ προκαλέσει τὴν ἀποβολὴ ὄχι μόνο τοῦ *o*, ἀλλὰ καὶ τοῦ *α*, ποὺ εἶναι τὸ πιὸ ἀνοιχτὸ ἀπ' ὅλα τὰ φωνήεντα, καθὼς στὰ βασιλέας > βασιλές, κρέας > κρές, νεαρὸν > νερόν...».

18. Πρβλ. τὸ ἀρχαῖον νοσσὸς = νεοσσός.

19. Διὰ τὴν τροπὴν τοῦ tu ípa εἰς tú 'pa διακρίνομεν τὰ ἑξῆς στάδια: tu ípa → tú ipa → tú jpa → tú 'pa (Ἡ ἀπόστροφος δηλοῖ ἁπλῶς τὴν θέσιν τοῦ ἀποβληθέντος φθόγγου).

20. Διὰ τὸ δεκοχτὼ (ἀντὶ *δεκαχτώ), βλ. G. N. Hatzidakis, Einleitung in die Neugriechische Grammatik, Leipzig, 1892, σ. 314.

ρημάτων εἰς **άο**, ὅπως a γ a p á o, t i m á o, p e r n á o, a r x i n á o, k r a t á o[21], k i t á o, s t a m a t á o, v u t á o, m e t r á o, x t i p á o, j e n á o, f i l á o, x e r e t á o, m i l á o, j i r o v o l á o, s a l a x á o, δ j e r e v n á o, t s i b o l o γ á o, e k s a r t á o, e k s i γ á o, f i t á o, e v l o γ á o, z u l á o, k o l á o, k a k o l o γ á o, k a l j e r γ á o, p o l e m á o, k e l a j δ á o, k i n á o, r o v o l á o, k o l i b á o, k o s k i n á o, p e t r o v o l á o, k i l á o, k i n i γ á o, l i z m o n á o, m a k r o l o γ á o, m e t a n o á o, n a r k o θ e t á ó, k s e p s i x á o, p a d r o l o γ á o, p r o p o n á o, x r e o k o p á o, κ. ἄ. Οἱ τύποι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι χρησιμοποιοῦνται παραλλήλως μὲ τοὺς τύπους a γ a p ó, t i m ó, p e r n ó, a r x i n ó, k r a t ó, k i t ó, s t a m a t ó, v u t ó, m e t r ó, x t i p ó, j e n ó, f i l ó, x e r e t ó, m i l ó, j i r o v o l ó, s a l a x ó, δ j e r e v n ó, t s i b o l o γ ó, e k s a r t ó, e k s i γ ó, f i t ó, e v l o γ ó, z u l ó, k o l ó, k a k o l o γ ó, k a l j e r γ ó, p o l e m ó, k e l a j δ ó, k i n ó, r o v o l ó, k o l i b ó, k o s k i n ó, p e t r o v e l ó, k i l ó, k i n i γ ó, l i z m o n ó, m a k r o l o γ ó, m e t a n o ó[22], n a r k o θ e t ó, k s e p s i x ó, p a d r o l o γ ó, p r o p o n ó, x r e o k o p ó, κ. ἄ., δίδουν ἐσφαλμένως τὴν ἐντύπωσιν ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ φαινομένου τῆς συναιρέσεως, Ἡ συναίρεσις, ὅμως, κατὰ τὸν δοθέντα ὁρισμόν, δημιουργεῖ μακρὸν φωνῆεν, ἐνῷ οὐδὲν μακρὸν φωνῆεν ὑπάρχει εἰς τοὺς ἀνωτέρω τύπους. Ἂς ἔλθωμεν τώρα νὰ ἑρμηνεύσωμεν διατί εἰς τοὺς ἀνωτέρω τύπους ἀποβάλλεται τὸ ἰσχυρότερον φωνῆεν **α**, τὸ ὁποῖον μάλιστα φέρει καὶ τόνον. Μὲ καθαρῶς φωνολογικὰ ἢ φωνητικὰ κριτήρια θὰ εὑρεθῶμεν εἰς πλήρη ἀδυναμίαν νὰ δώσωμεν ὀρθὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἑρμηνείαν διὰ τὴν ἀποβολὴν αὐτὴν τοῦ τονιζομένου **ά**. Εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ σχετικὸς φωνολογικὸς νόμος πρέπει νὰ διατυπωθῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ποιῆται ρητὴν μνείαν τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ἀποβολὴ αὐτὴ τοῦ **ά** λαμβάνει χώραν εἰς τὸ πρῶτον ἑνικὸν πρόσωπον τοῦ ἐνεστῶτος τῶν ρημάτων εἰς **-άο**. Χωρὶς νὰ κάνωμεν χρῆσιν τῶν διαφοροποιητικῶν ἢ διακριτικῶν στοιχείων τῶν φωνημάτων[23], ὁ σχε-

---

21. Πολλὰ ρήματα, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν δημοτικὴν λήγουν εἰς *-άω*, εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἔληγον εἰς *-έω - ῶ*, ὅπως κ ρ a τ έ ω - ῶ, μ e τ ρ έ ω - μ e τ ρ ῶ, e ὐ λ o γ έ ω - ῶ, κ a λ λ i e ρ γ έ ω - ῶ, κ i ν έ ω - ῶ, κ. ἄ.

22. Μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ *ά*, τὰ δύο εἰς ἐπαφὴν ἐλθόντα ὅμοια φωνήεντα *ο* δὲν ἁπλοποιοῦνται. Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ἐδῶ ὅτι εἴς τινα νεοελληνικὰ ἰδιώματα, μετὰ τὴν ἀποβολὴν ὡρισμένων συμφώνων εὑρισκομένων μεταξὺ φωνηέντων, ὑπάρχουν λέξεις μὲ ὅμοια γειτονικὰ φωνήεντα, τὰ ὁποῖα δὲν ἁπλοποιοῦνται, ὅπως a a p ó (= ἀγαπῶ) εἰς τὴν Κάρπαθον, í f a a (= ἤφαγα) εἰς τὴν Χίον, l ó o s (= λόγος) εἰς τὸν Πόντον, κ. ἄ.

Πρὸς ἑρμηνείαν τῆς μὴ ἁπλοποιήσεως τῶν ὁμοίων γειτονικῶν φωνηέντων εἰς τὰς ἀνωτέρω λέξεις δικτυπώνομεν τὰς ἀκολούθους σκέψεις: α') Ἐὰν ἡπλοποιοῦντο τὰ ὅμοια αὐτὰ γειτονικὰ φωνήεντα, τότε διὰ πολλὰς τοὐλάχιστον λέξεις θὰ μετεβάλλετο αἰσθητῶς ἡ μορφή των καὶ ἡ ἀναγνώρισίς των θὰ καθίστατο προβληματική. β') Ἡ σειρὰ λειτουργίας τῶν σχετικῶν φωνολογικῶν νόμων εἶναι ἡ ἑξῆς:

1) Ἀποβολὴ τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν δύο γειτονικῶν φωνηέντων, καὶ 2) ἀποβολὴ ὡρισμένων συμφώνων εὑρισκομένων μεταξὺ φωνηέντων.

23. Περὶ τῶν διαφοροποιητικῶν στοιχείων ὡρισμένων φωνημάτων, βλ. Γεωργίου Χρ. Σακελλαριάδου, «Μετασχηματιστικὴ Περιγραφὴ Ὡρισμένων Φωνολογικῶν Νόμων τοῦ Γλωσσικοῦ Ἰδιώματος τῆς Ρούμελης», Π a ρ ν a σ σ ό ς, ΙΣΤ' (1974), σσ. 251 - 68. — Ἐπίσης, τοῦ ἰδίου, «Πάθη τινὰ Φωνηέντων εἰς τὸ Γλωσσικὸν Ἰδίωμα τῆς Ἁγίας Ἄννης Εὐβοίας», Ἀ ρ χ e ῖ o ν Ε ὐ β o ϊ κ ῶ ν Μ e λ e τ ῶ ν, ΙΘ' (1974), σσ. 111—128.— Τοῦ αὐτοῦ, Εἰ σ a γ ω γ ὴ σ τ ὴ Μ e τ a σ χ η μ a τ i σ τ i κ ὴ Γ ρ a μ μ a τ i κ ή, Ἀθήνα, 1979.

τικὸς φωνολογικὸς νόμος δύναται εἰς γενικὰς γραμμὰς νὰ γραφῇ ὡς ἑξῆς[24]:

ά → ∅ / — ο #] α' ἐν. πρ. ἐν.

Φωνολογικοὶ νόμοι, ὡς ὁ ἀνωτέρω, καταρρίπτουν παλαιοτέρας γλωσσολογικὰς ἀπόψεις, συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας ἡ φωνολογία εἶναι αὐτόνομος[25]. Ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν φωνολογικοὶ νόμοι, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ περιβάλλον δὲν εἶναι καθαρῶς φωνολογικόν, εἶναι σαφὲς ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἰσχυριζώμεθα ὅτι ἡ φωνολογία εἶναι αὐτόνομος. Πρέπει νὰ τονισθῇ ἀκόμη ὅτι ἐὰν εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἀπεβάλλετο ὄχι τὸ **ά** ἀλλὰ τὸ **ο**, τότε τὸ πρῶτον ἑνικὸν πρόσωπον τοῦ ἐνεστῶτος θὰ συνέπιπτε[26] μὲ τὸ τρίτον ἑνικὸν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον σχηματίζεται κανονικῶς εἰς **-ά,** ὅπως a γ a p á, t i m á, p e r n á, κ. ἄ. Συνεπῶς, οὐδεμία μορφολογικὴ διαφοροποίησις θὰ ὑπῆρχε μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τρίτου ἑνικοῦ προσώπου τοῦ ἐνεστῶτος εἰς τὰ ρήματα ταῦτα. Ἐπὶ πλέον, ἐπειδὴ ὅλα τὰ ρήματα τῆς δημοτικῆς εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν ἔχουν κατάληξιν **-ο**, ὅπως γ r á f o, l í n o, p é z o, t r é x o, κ. ἄ., θὰ ἦτο τελείως ἀσύμφορον ἀπὸ πλευρᾶς ἁπλοποιήσεως τῆς γραμματικῆς ἡ ὕπαρξις μιᾶς κατηγορίας ρημάτων, ἡ ὁποία δὲν θὰ συνεφώνει πρὸς τὸν γενικὸν μορφολογικὸν νόμον τῆς δημοτικῆς, ὁ ὁποῖος ἀπαιτεῖ καταληκτικὸν μόρφημα **-ο** πρὸς δήλωσιν, τοῦ πρώτου ἑνικοῦ προσώπου εἰς τὸν ἐνεστῶτα τῶν ρημάτων ἐνεργητικῆς φωνῆς.

Γ e ν i κ ὸ ν σ υ μ π έ ρ α σ μ α. Τὸ συμπέρασμα εἰς τὸ ὁποῖον καταλήγομεν διὰ τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ εἶναι ὅτι τὸ γνωστὸν φαινόμενον τῆς συναιρέσεως τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν δημοτικήν. Εἰς τὴν δημοτικὴν ἔχομεν εἴτε ἀποβολὴν τοῦ ἀτόνου ἐκ τῶν δύο ὁμοίων γειτονικῶν φωνηέντων εἴτε ἀποβολὴν τοῦ ἀσθενεστέρου φωνήεντος ἐκ δύο γειτονικῶν. Αἱ ἀποβολαὶ αὗται τῶν φωνηέντων ἀποτελοῦν μερικωτέρας περιπτώσεις ἑνὸς γενικωτέρου φωνολογικοῦ νόμου. Ἐπὶ πλέον, διὰ τῆς ἐξετάσεως τοῦ πρώτου ἑνικοῦ προσώπου τοῦ ἐνεστῶτος τῶν ρημάτων εἰς **-άο - ό,** εἰς τὸ ὁποῖον φαίνεται νὰ μὴ ἰσχύῃ ὁ κανὼν ὅτι τὸ ἰσχυρότερον φωνῆεν ἐκβάλλει τὸ ἀσθενέστερον, ἐδείχθη σαφῶς ὅτι ἡ φωνολογία δὲν πρέπει πλέον νὰ θεωρῆται αὐτόνομος.

---

24. Τὸ ∅ εἶναι τὸ κενὸν σύμβολον, τὸ ≠ δηλοῖ τὸ τέλος τῆς λέξεως.

25. Βλ Paul Postal, A s p e c t s o f P h o n o l o g i c a l T h e o r y, Harper and Row, New York, 1968.

26. Ἡ γλῶσσα ἀποφεύγει κατὰ κανόνα τὰς συμπτώσεις τῶν διαφόρων γλωσσικῶν στοιχείων. Παραθέτομεν τὰ κάτωθι χαρακτηριστικὰ ζεύγη λέξεων, αἱ ὁποῖαι διαφοροποιοῦνται φωνητικῶς διὰ τῆς προφορᾶς τοῦ φωνήματος |i| ὡς [i] εἰς τὴν μίαν λέξιν, ἀλλ' ὡς [j] εἰς τὴν ἄλλην:

1α.	|opio|	[ópio]	=	τὸ ὄπιον.
β.	|opio|	[ópjo]	=	ὅποιο.
2α.	|skiazo|	[skiázo]	=	κκλύπτω τι διὰ σκιᾶς.
β.	|skiazo|	[skjázo]	=	τρομάζω τινά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Chomsky, Noam, and Morris Halle, The Sound Pattern of English, Harper and Row, Publishers, New York, 1968.

Peranteau, Paul. et al., Papers from the Eighth Regional Meeting: Chicago Linguistic Society, Chicago, 1972.

Σταματάκου, Ἰωάννου, Ἱστορικὴ Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, τόμ. 2, Ἀθῆναι (τ. Α': 1949, τ. Β': 1950).

Χατζιδάκι, Γεωργίου, Μεσαιωνικὰ καὶ Νέα Ἑλληνικά, τόμ. 2, ἐν Ἀθήναις (τ. Α': 1905, τ. Β': 1907).

— — Einleitung in die Neugriechische Grammatik, Leipzig, 1892.

SUMMARY

The main purpose of this paper was to examine whether the well-known phonological phenomenon of syneresis does or does not exist in modern Greek. It has been shown in this paper that there is no such a phenomenon in modern Greek as syneresis. What we actually find in modern Greek is the deletion of one of the two vowels which are close to each other within a word. If the two contiguous vowels are similar, then the unstressed one is deleted, whereas in the case of dissimilar vowels the weaker one is dropped. A characteristic exeption to the latter case has also been considered, particularly the case of the first person singular of verbs in *-áo -ó*, where the stronger vowel is deleted. To interpret the deletion of the strongest vowel *á*, morphological and surface syntactic considerations should be taken into account. This exception to the general vowel deletion rule constitutes a strong evidence against the view held previously that phonology is autonomous.